

UDK 821.222.1-1 (049.3)

**Feriduddin Muhammed Attar, *Ilahinama*,
prijevod Mubina Moker, El-Kalem – Ibn Sina,
Sarajevo, 2021, LXII, 281 str.**

Feriduddin Attar (umro oko 1221) poznato je ime na ovim prostorima. Apotekar duše iz Nišabura, kako ga prevoditeljica Mubina Moker naziva u knjizi koju predstavljamo, bio je pjesnik, mutesavvif, to jest teoretičar tesavvufa i hagiograf. Autor je šest djela poetsko-tesavvufskog karaktera (*Ilahinama*, *Esrarnama*, *Mantiku 't-tajr*, *Musibetnama*, *Muhtarnama* i *Divan*) te proznog hagiografskog djela *Tezkiretu l-evlija*. Inicijacijom *mezheba ljubavi* u poetski diskurs ostvario je upečatljiv utjecaj na potonje pjesnike sufije, kakvi su Rumi, Hafiz, Džami i drugi, u čijim djelima etička i estetička paradigma zadobija jedan poseban oblik koji se može nazvati zajedničkim imenom "put Ljubavi" (*mezheb-i išk*). Pod ovim mezheбом podrazumijeva se ljubav kao način na koji se biva muslimanom, način bivanja s Bogom, način identifikacije iskustvenosti i življenja s vrijednostima i značenjem božanske Istine. Ukratko rečeno, ljubav bolje i od samog znanja razotkriva prirodu potrage za Bogom koja je u središtu žive tradicije. Attar je uz Džamija par excellence tumač kosmologije i senzibiliteta "filozofske religije" u poeziji na perzijskom jeziku.

Ova izuzetna knjiga je na radost ljubitelja mudrosti stigla u javnost i zasigurno neće čitaoca ostaviti ravnodušnim, jer se dotiče svih relevantnih tema vezanih za čovjeka i njegovo bitisanje u univerzumu. Attar apsolutno daje primat esenciji stvari, stoga njegovo kazivanje kroz hikaje predočava uzbudljivu potragu čovjeka za suštinom, dok egzistencija za njega ima samo ulogu akcidencije koja se pridaje esenciji.

Uvodni dio obuhvata riječ prevoditeljice, riječ pjesnika koji je upjevao prijevod i dužu studiju o Attaru (IX-XLVII). Uvodna studija Mubine Moker sveobuhvatna je u smislu podataka o šejhu Attaru i o njegovim djelima, sadržaju, koncepciji te njihovim specifičnostima. Iz nje saznajemo o njegovoj porodičnoj i duhovnoj genealogiji, književnom opusu i o prisustvu kvazi-Attara (Pend-i Attar) u našoj bibliotečkoj baštini. Mnogo prostora je posvećeno specifičnostima i motivima njegovih djela. Autorica je među brojnim osebnim značajkama Attarove emocionalne strukture poetskog kazivanja istakla bol kao univerzalni gnostički pojam, koja ga naglašeno karakterizira kao pjesnika boli, i to one boli koja razgraničava suštinsko i formalno vjerovanje, bivanje čovjekom ili melekom, koja prisiljava čovjeka da traga za suštinom i samoizbavljenjem. Attarova preokupacija ljubavlju je istaknuta kao ezelsko prepoznavanje čiji plam iskri u dušama iskrenih i zaljubljenih. Posebno je među motivima istakla "pametne lude", koje kod Attara zauzimaju mjesto specifičnog naratora, duhovno osviještenog i pronicljivog. Njihove riječi uvijek korespondiraju s istinom, i to onom koja se ne želi čuti u pojavnom svijetu sa sudionicima koji njeguju neiskrenost, licemjerje i pohlepu. Na kraju studije, autorica zaključuje da Attar pripada onim sufijama čija dinamična i kritička misao potiče ljude da se trgnu iz pasivnosti i da aktivno tragaju za svetom suštinom svih pojavnosti.

U fokusu *Ilahiname* ili *Pisma Bogu*, kako to autorica prevodi, jest alegorijsko-simbolička inicijacijska priča o ocu halifi i njegovoj šesterici sinova, čije želje i htijenja on kao otac pažljivo i budno propituje. Strukturalno je šest priča u jednoj priči sazdana na dvadeset dva kazivanja s brojnim hikajama koje su poentirane s razlozima argumentima i duhovnim poukama. Pouke su

tesavufski intonirane s fokusom na samu suštinu Božijih egzistenata i njihovih makrokozmičkih uloga. Attar gradiranjem i dinamikom svog kazivanja provodi čitaoca kroz stranice Božije Knjige svijeta i njihovih tajanstava na kojima je utisnut božanski stvaralački rukopis Njegovih Imena i

Atributa, te njihove manifestacije na suštine svih egzistenata u makroprirodi. Attar u paradigmatičkoj hikaji kao pismu Ljubavi Bogu potcrtava da je etičnost i moralna vrlina jedina prihvatljiva dimenzija mikrokozmosa čovjeka. U tom kontekstu kroz lik lüde veli ovako:

*Neki blentavac je sjedio kraj puta;
Čaršinlije bjehu baš dunjalučari
Oholi, gizdavi, puni sebe bili
A lüda, bez kuće i kućišta, kada
zavukao glavu u kragnu od stida
Kad prodoše, a on glavu promolio
"Kad one gizdavce ti si ugledao,
On mu reče: "Glavu sklonih iznebuba
Uplaših se da i mene ne opuše,
Truhlina kibura zapahnu me tada*

*Kad sedam organa se uzoholi,
Svi koji oholost jesu odbacili*

*bī čaršinlijama tuda šetna rüta.
– odjeća, turbani, skupocjene stvari...
putem k'o pauni su se šepurili.
vidje umišljene gizdavce iz grada,
dok ne prođe kraj njegov čaršinlijska gizda.
"Pa čovječe dobri", neko upitao:
zašto si pod kragnu glavu zavukao?"
jer vjetar kibura od njih mi zapuha.
pa glavu izvukoh tek kad nestanuše
– ne izdržah, glavu zavukoh zbog smrada!"*

*ogrezne i svijet u sramotne boli.
dunjaluč su onom sv'jetu podredili!*

(*Ilahinama*, str. 141)

Mubina Moker, nesumnjivi autoritet za Attarovo djelo i misao, zaslužuje sve pohvale za prijevod na bosanski jezik i studiju ovog jedinstvenog djela. Prijevod je dodatno oplemenjen vrlo prijemčivim i lijepim upjevavanjem

Hadžema Hajdarevića te u takvoj formi predodčen našoj javnosti kao svjedočanstvo ispisano ljubavlju o duhovnoj vrlini i kreposti.

Sababeta Gaćanin